

Hoofdstuk 11. Het Bijbelboek Spreuken, en Christus.

Oude en Nieuwe Testament. Bij dit hoofdstuk komt met het oog op Christus de vraag naar boven wat de verhouding is tussen het Oude en het Nieuwe Testament. Een en ander zal nog meer naar voren komen in hoofdstuk 17 waarbij ik de lijnen onderzoek van Spreuken en andere Bijbelboeken omdat wijsheid nu eenmaal niet beperkt is tot alleen dit Bijbelboek maar in heel de Schrift voorkomt. Vanzelfsprekend zou dit een studie op zich zijn maar ik heb er mij terdege rekenschap van te geven.

Op het gebied van de Oudtestamentische wetenschap beperkt men zich doorgaans tot de bestudering van een bepaald Bijbelboek dat men overigens wel plaatst in het licht van wat men de tijd van ontstaan acht maar de lijn naar het Nieuwe Testament ontbreekt soms geheel tot schade van een Bijbels verantwoorde exegese en toepassing. In hoofdstuk 7 van deze studie heb ik daarover geschreven.

We moeten oppassen voor een verabsolutering van het Bijbelboek Spreuken alsof alleen de spreuken in dit Bijbelboek ertoe doen. Ook de afzonderlijke spreuken dienen binnen het verband van het boek zelf en in het geheel van de Bijbel te worden verklaard zodat ze voor het leven van alle dag kunnen worden toegepast (zie Spreuken 14:26; 26:4-5).

We moeten ook op onze hoede zijn voor een isolering van dit Bijbelboek alsof er sprake zou zijn van alleen maar losstaande spreuken zonder enig verband met het geheel van de canon van zowel Oude als Nieuwe Testament¹³. Dan zou ook elk heenwijzen naar het Nieuwe Testament in het algemeen en naar Christus in het bijzonder onmogelijk zijn.

Voor mij is de Bijbel één geheel waarbij ik het Oude Testament niet onderwaardeer ten opzichte van het Nieuwe Testament en omgekeerd. In de geschiedenis van de Kerk is dat helaas wel gebeurd. Bijbels werden uitgegeven met alleen het Nieuwe Testament alsof het Oude zou hebben afgedaan. Een dergelijke ketterij is in de Vroeg Christelijke Kerk reeds weersproken en weerlegd (tegen de ketter Marcion). Consequent door geredeneerd zou men tot antisemitisme kunnen komen hetgeen een gruwelijk kwaad is in de ogen van de levende God.

Ik las twee uitspraken van Augustinus¹⁴, die in dit verband van belang zijn: "In veteri (sc. Testamento) novem latet et in novo vetus patet". En vervolgens: "In veteri testamento est occultatio novi, in novo testamento est manifestatio veteris". Vertaald wil het zeggen: "In het Oude Testament is het Nieuwe verborgen en in het Nieuwe is het Oude open". En vervolgens: "In het Oude Testament houdt het Nieuwe zich schuil, in het Nieuwe Testament wordt het Oude duidelijk".

In dit licht zie ik ook het Bijbelboek Spreuken in het bijzonder waar Salomo spreekt van de Wijsheid. Als gelovige Christen zie ik daarin Christus zoals Hij Zich in het Nieuwe Testament heeft geopenbaard. Ik word daarin bevestigd wanneer ik merk dat orthodoxe predikanten, zoals J. Barueth, E en R. Erskine, A. Hellenbroek, H. F. Kohlbrugge, R. M. MacCheyne, J. Ojers, en C. H. Spurgeon en anderen in preken zonder enige terughoudendheid schrijven over Christus als de Wijsheid zoals Hij van Zichzelf in Spreuken bekend maakt.

Hoewel ik eerder (op pagina 1; 26; 28 en 29 van deze studie en in de addenda bij de hoofdstukken 9 en 10) gewezen heb op de aanduiding van Christus als de Wijsheid Gods in Spreuken wil ik er nu vanuit het Nieuwe Testament uitgebreider op ingaan waarbij ik ook in oenschouw neem wat ik las in het boek van Dr. Felix Christ, *Jesus Sophia, Die Sophia-Christologie bei den Synoptikern*, Zürich, 1970. Dit elfde hoofdstuk over "het Bijbelboek Spreuken en Christus" is voor mij, gedachtig aan wat Luther zei: "was Christum treibet", in wezen het belangrijkste van dit tweede deel van mijn studie.

Evangelien. In de vier evangelien komen verschillende passages voor die (in)direct Christus tekenen als de Goddelijke Wijsheid zoals Deze voornamelijk in Spreuken 1, 3, 8-9 voorkomt. Achtereenvolgens behandel ik Mattheüs 11:19b; 12:42; 23:34; Lukas 11:49; en Johannes 1:1-4.

- a. Mattheüs 11:19b is inderdaad een intrigerend woord van Christus: '*Doch de Wijsheid is gerechtvaardigd geworden van Haar kinderen.*' De parallelle plaats is Lukas

¹³ Zie Dillard, R.B. en T. Longman III, *An Introduction to the Old Testament*, Grand Rapids, vertaald en bewerkt door drs. H. J. de Bie en dr. M. J. Paul, Inleiding op het Oude Testament, Heerenveen, 2000, pagina 302-304.

¹⁴ Zie Prof. Dr. J. N. Bakhuizen van den Brink, *Handboek der kerkgeschiedenis*, deel I, Den Haag, 1965, pagina 261.

7:35. In de Griekse tekst bij Mattheüs en Lukas is er geen inhoudelijk verschil maar alleen in de woordkeuze. De evangelist Mattheüs zegt letterlijk dat de Wijsheid door Haar werken (mogelijk vanwege Mattheüs 11:5 dat over de wonderwerken van Christus spreekt) gerechtvaardigd is geworden al heeft onze Statenvertaling dat (in harmonie met Lukas 7:35) met “kinderen” weergegeven. De Evangelist Lukas zegt letterlijk dat de Wijsheid is gerechtvaardigd geworden door Haar kinderen.

Vanuit de wijsheidsliteratuur in het Oude Testament geven zowel de werken als de kinderen (navolgers van de Wijsheid) getuigenis van de gelovige omgang met de Wijsheid (Spreuken 1:20-33; 8; 9). De tollenaars en zondaren met wie Christus omging en door wie Hij gerechtvaardigd wordt, zijn in wezen al in Spreuken bedoeld (Spreuken 1:22; 8:5; 9:4). Zij worden genoemd met de naam van “slechten”, “spotters”, “zotten”, “onervarenen”, “verstandelozen”; ja, de “allerellendigsten”. Uit alles blijkt hier dat Christus de openbaring en belichaming is van de pre-existente Wijsheid, ja, de Wijsheid Zelf.

Wat is het geval? In een gelijkenis brengt Christus onder woorden waar het in onze houding tot Hem om gaat. Opvallend is in de eerste plaats dat Christus een gelijkenis gebruikt, dus een stijlfiguur vanuit de wijsheidsliteratuur. Het hoofdstuk begint met de vraag die Johannes, in de gevangenis opgesloten door koning Herodes, via zijn discipelen aan Christus stelt. Hij verwacht dat hij spoedig zal sterven. Via zijn volgelingen laat hij vragen – vraag en antwoord zijn bekend vanuit de wijsheidsliteratuur van het Oude Testament! – of Christus werkelijk de Messias is. Sommige verklaarders leggen deze vraag uit alsof Johannes daaraan zou twifelen. De kanttekeningen bij de Statenvertaling wijzen er echter op dat dit zeker niet het geval is. Johannes de Doper wil via zijn vraag zijn discipelen tot Christus brengen.

En dan gaat Christus uitleggen hoe onze houding tegenover Hem moet zijn. Hij neemt ons mee naar een kinderspel op straat. Alleen zijn er kinderen die met geen enkel spel mee willen doen. Het bruiloftslied (bekend vanuit de wijsheidsliteratuur in het Bijbelboek Hooglied) is voor sommigen te vrolijk. En het klaaglied (bekend vanuit de wijsheidsliteratuur in het Bijbelboek Klaagliederen) is voor anderen te droevig. En daarmee ontmaskert Christus vlijmscherp onze onbekeerlijkheid tegenover Hem.

Dit geslacht moest Johannes de Doper die de mensen opriep tot boete en bekering niet. Hij was te zwaar. Christus Jezus verhief Zijn stem in de straten van de stad en op de pleinen zoals Spreuken 8 schildert van de Wijsheid en verkondigde de genade van ontdekking en vergeving. Maar Hij was te licht. Wie het Evangelie van Christus wel geloven zijn tollenaars en tollenaars (zie Mattheüs 9:10-11; Lukas 15:7).

Want God rechtvaardigt dit getuigenis van Zijn Zoon wanneer de kinderen van Jezus Christus, tollenaars en zondaren zoals Zacheüs, Mattheüs, Maria Magdalena, de moordenaar aan het kruis, Paulus en een ontelbare schare, uit vrije genade Hem aanbidden als hun Heiland en Zaligmaker. Toen Christus bij Zijn tegenstanders ergernis opriep wees Hij hen terecht met dit Woord uit Mattheüs 11 en verbond Zich op die manier met Vrouwe Wijsheid uit het Bijbelboek Spreuken. De hoofdletter “W” in het woord ‘*Wijsheid*’ is inderdaad terecht.

Christus’ Woord is met macht en kracht. Tollenaars en zondaren die in Hem geloven maken Hem openbaar als Degene Die Hij waarlijk is namelijk hun Verlosser. Ontzaglijk groot is dan ook onze verantwoordelijkheid hoe we tegenover Hem en Zijn Woord staan. Als Wijsheid nodigt Hij zondaren tot het grote feest en die op Zijn uitnodiging ingaan worden zalig. Maar wee hen die het feest van dwaasheid boven Zijn uitnodiging achten. Hen wacht het verderf (Spreuken 9).

- b. Een andere opmerkelijke tekst in dit verband is het Woord van Christus uit Mattheüs 12:42 met Lukas 11:31 als parallelle tekst. *‘De koningin van het zuiden zal opstaan in het oordeel met dit geslacht, en hetzelfde veroordelen; want zij is gekomen van de einden der aarde, om te horen de wijsheid van Salomo; en ziet, meer dan Salomo is hier!’*

In dit Woord herinnert Christus het boos en overspelig geslacht van Schriftgeleerden en Farizeën aan Salomo en zijn wijsheid die hij van God geschonken had gekregen. De koningin van het Zuiden, 1 Koningen 10:1 zegt dat het de koningin van Scheba was, bezocht Salomo, de koning van Israël, om van zijn wijsheid te horen. Ze verzocht hem met raadsels en sprak tot hem van al wat in haar hart was. Salomo verklaarde haar al haar woorden waarbij niets verborgen bleef. Ze zag de wijsheid waarmee God hem had begiftigd in de dagelijkse praktijk van zijn hofhouding: het

paleis, het eten en drinken, het zitten en staan van zijn knechten, hun kleding, zijn opgang naar Gods huis, enzovoorts. Ze was erover verwonderd en prees de HEERE God om al Zijn genade aan Salomo gegeven (1 Koningen 10:1-10; 2 Kronieken 9:1-9).

Christus zegt hier als het ware: laat deze heidense koningin jullie ten voorbeeld zijn! Salomo gold als voorbeeld van een wijze en van wijsheid. Toch was Salomo niet volmaakt. Hij gaf zich ook over aan dwaasheid vanwege zijn vele vrouwen die zijn hart aftrokken van de dienst des HEEREN. Maar Christus is zo veel groter dan Salomo. Niemand kan Hem van zonde overtuigen want die had Hij niet. En toch paradoxaal genoeg de heidense koningin van Scheba kwam naar Jeruzalem om de wijsheid van Salomo te horen maar jullie, Gods eigen verbondsvolk en haar leidslieden, wijzen Mijn wijsheid waardoor Ik Mij ontferm over tollenaars en zondaren af. Het is werkelijk voor de evangelisten geen vraag of Jezus, Die meer dan Salomo is de Wijsheid Zelf is. Zalig wie als knecht mag verkeren aan de voeten van deze grote Koning en woorden van eeuwig leven hoort verkondigen.

- c. Twee teksten zijn in verband met ons hoofdstuk belangrijk namelijk Mattheüs 23:34 en Lukas 11:49. Bij Mattheüs staat: *'Daarom ziet, Ik zende tot u profeten, en wijzen, en schriftgeleerden, en uit dezelve zult gij sommigen doden en kruisigen, en sommigen uit dezelve zult gij geselen in uw synagogen, en zult hen vervolgen van stad tot stad'*. En bij Lukas staat: *'Waarom ook de Wijsheid Gods zegt: Ik zal profeten en apostelen tot hen zenden, en van die zullen zij sommigen doden, en sommigen zullen zij uitjagen'*.

De overeenkomst tussen deze beide Schriftplaatsen is dat Christus dit zegt in Zijn strafprediking tegen Schriftgeleerden en Farizeën die Hem verwerpen. Het verschil ertussen is dat Christus Zichzelf bij Lukas de Wijsheid Gods noemt terwijl het gevolg van de verwerping van Christus bij Mattheüs uitgebreider beschreven wordt. Verder is duidelijk dat de dienstknechten van Christus die gedood en vervolgd worden bij Mattheüs naar Oudtestamentische ambten worden genoemd.

Wat betekent dit alles? Deze plaatsen stammen in elk geval uit de traditie van de wijsheidsliteratuur. Christus zendt als de Opperste Wijsheid uit Spreuken 9 boden tot de geestelijke leidlieden van Zijn volk maar door hun dwaasheid en haat verwerpen zij Zijn nodiging en maken zich op die wijze het feestmaal onwaardig met hun gericht als gevolg. Zie ook Spreuken 1:20-33; 8:1-6, 32-36.

Opmerkelijk is ook dat Christus Zichzelf in Lukas 11:49 de Wijsheid Gods noemt!!! Daar zet ik een paar uitroepetekens bij. Christus is de Wijsheid Gods! Zoals de Wijsheid Gods is Christus preëxistent. Zoals de Wijsheid Gods zendt Christus boden. Zoals de Wijsheid Gods wordt Christus verworpen. Zoals de Wijsheid Gods komt Christus met Zijn gerichten. Zodat er maar één logische conclusie vanuit deze Schriftplaatsen mogelijk is: Jezus Christus is de Wijsheid Gods.

- d. In verband met Spreuken 8:22-36 is Johannes 1:1-4 een belangrijk gegeven. *'In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. Alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt, en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is. In Hetzelve was het Leven, en het Leven was het Licht der mensen.'*

Want wanneer we Johannes 1:1-4 naast Spreuken 8:22-36 leggen blijken er duidelijke overeenkomsten te zijn hoewel Johannes Christus het Woord noemt terwijl Spreuken spreekt van de Wijsheid. Het blijkt dat in de wijsheidsliteratuur van het Oude Testament en van Spreuken in het bijzonder de preëxistentie van de Wijsheid een wezenlijk onderdeel vormt. En met preëxistentie bedoel ik dan dat de Wijsheid er al was voordat de wereld door God was geschapen. En dat is hetzelfde als wat het Evangelie naar Johannes schrijft over het Woord.

Daar komt nog dit bij. Spreuken met zijn nadruk op het zedelijk gedrag in het dagelijkse leven (de vreeze des HEEREN) kan niet verstaan worden zonder kennis van de schepping van hemel en aarde en de mensen door God. Ik lees in Spreuken 3:19-20: *'De HEERE heeft de aarde door wijsheid gegrond, de hemelen door verstandigheid bereid. Door Zijn wetenschap zijn de afgronden gekloofd, en de wolken druppen dauw'*. En ik lees in Psalm 33:6 en 9: *'Door het Woord des HEEREN zijn de hemelen gemaakt, en door den Geest Zijns monds al hun heir. Want Hij spreekt, en het is er; Hij gebiedt, en het staat er'*.

Met andere woorden wat in het Evangelie naar Johannes en in Psalm 33 gezegd wordt van het Woord bij de schepping wordt in Spreuken 3 gezegd van de Wijsheid. De Wijsheid wordt dus vergeleken met het Woord door Wie de HEERE ((de verbondsnaam van de HEERE, יהוה, komt in Spreuken zeven en tachtig maal voor)) aarde en hemel heeft geschapen.

Ditzelfde thema wordt nader uitgewerkt in Spreuken 8:22-36 waar de Wijsheid openbaart dat de HEERE Haar bezat vòòr het werk van Zijn schepping. Het is een aanduiding dat de Wijsheid aanwezig was bij de schepping. Maar het is nog meer. Het verklaart ook dat de HEERE Zijn schepping maakte en formeerde door middel van deze Wijsheid.

En nu combineert de evangelist Johannes beide waarheden in zijn proloog wanneer hij zowel de aanwezigheid als het instrumentele karakter van het Woord bij de schepping benadrukt. *'In den beginne was het Woord'* (Johannes 1:1a: de aanwezigheid van het Woord) *'Alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt, en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is'* (Johannes 1:3: het instrumentele karakter van het Woord).

Wanneer we bovenstaande met elkaar vergelijken, mogen we concluderen dat de taal van de proloog van het Evangelie naar Johannes (Johannes 1:1-18) doet denken aan het gedicht over Vrouwe Wijsheid in Spreuken 8 (Johannes 1:1-3, 10). Christus Jezus is het Woord en herinnert aan Vrouwe Wijsheid. Vanzelfsprekend heeft een en ander implicaties over hoe christenen het Bijbelboek Spreuken lezen.

Zoals Oud-Israël de metaforen over Vrouwe Wijsheid en Vrouwe Dwaasheid lezen als een keuze tussen de HEERE en de afgoden, tussen God en Baäl, zo hebben wij door het Evangelie de verantwoordelijkheid om een volgeling te zijn of te worden van Christus met alle consequenties voor het leven van alle dag.

1 en 2 Korinthe. Ik schreef eerder al dat de Bijbelboeken 1 en 2 Korinthe voor de exegese van het Bijbelboek Spreuken met het oog op Christus van het grootste belang zijn.

Nu ben ik nog niet met een grondige exegese van Spreuken begonnen, maar in dit hoofdstuk en die daarvoor zijn de grondslagen al gelegd. Ze zullen ook in de volgende hoofdstukken worden gelegd. Voor nu laat ik de schijnwerper van mijn onderzoek vallen op 1 Korinthe 1:17-31.

In 1 Korinthe 1:17-31 gaat het om de wijsheid van God en de wijsheid der wereld. En daar gaat het toch ook nu om. Volgen we in ons dagelijks leven door genade Christus of de duivel? In de tijd van de apostel Paulus was Korinthe een wereldstad. Een handelsplaats van grote weelde. Beroemd om haar kunst en beschaving. Maar ook berucht door haar zedeloosheid en goddeloosheid. Toch had Christus hier Zijn volk.

Paulus heeft er achttien maanden gearbeid. Er is een gemeente ontstaan. Maar ze was innerlijk verdeeld door hoogmoed en partijzucht. Daarom wil Paulus haar inscherpen om vast te houden aan de eenvoudige leer van het Evangelie van een gekruiste en opgestane Christus. Dat Evangelie was voor waanwijze Grieken dwaasheid en voor eigengerechte joden ergernis; door hun ongeloof misten ze de ware wijsheid van God. Maar datzelfde Evangelie van Christus is voor oprechte gelovigen de kracht Gods en de wijsheid Gods. Dat geldt ook vandaag voor jongeren en ouderen.

Uitgedaagd door sommigen in de gemeente, die gewend waren aan de gewoonten van Griekse wijsgeren, die door hun welsprekendheid en filosofie de mensen probeerden te overtuigen en Paulus verweten dat hij niet sprak vanuit de menselijke rede met wijsheid van woorden, werpt de apostel dit verwijt als wijsheid van de wereld ver van zich en leert de eenvoudigheid van het Woord, dat is, Jezus Christus en Die gekruisigd, en wel om de volgende vier redenen.

1. Vanuit de Schrift toont hij in 1 Korinthe 1:19-20 aan dat God menselijke wijsheid voor dwaas houdt. In dat verband wijst hij op Jesaja 29:14. Let erop dat *de wijsheid der wijzen en het verstand der verstandigen* parallelle uitdrukkingen van menselijke wijsheid zijn, die niets tot de zaligheid aanbrengen.
2. In vers 21 bewijst hij dat menselijke wijsheid nimmer leidt tot zaligmakende kennis van God.
3. In de verzen 22-25 zet hij uiteen dat God, Die alle gezag heeft, het Evangelie verordend heeft als voornaamste middel om zondaren zalig te maken.
4. De Korinthiërs zijn er zelf getuigen van. Want hoe zijn ze tot geloof en bekering gekomen? Niet door eigen wijsheid en ook niet omdat ze zoveel knapper, wijzer en sterker waren dan anderen. Want dat alles biedt geen zekerheid waar het hun za-

ligheid betreft. Alleen omdat God in Christus hen had geroepen en uitverkoren. Dat is de enige grond (1 Korinthe 1:26-30; Deuteronomium 7:6-7). Er blijft slechts één roem over: *'opdat het zij, gelijk geschreven is: Die roemt, roeme in den HEERE'* (vers 31). En de weg daartoe is: niets te zijn voor God, want dan wordt Christus alles.

Het is opmerkelijk dat Paulus bij de prediking van het kruis het woord *λογος*, woord, gebruikt net als Johannes 1, wanneer deze in zijn proloog getuigt dat Christus als het Woord in deze wereld gekomen is. Paulus borduurt hier verder op door, wanneer hij stelt dat dit in het vlees gekomen Woord heeft geleden, is gestorven en opgestaan tot zaligheid van zondaren. Met andere woorden, ook voor Paulus is Christus het Woord en de Wijsheid Gods. Hij gaat daar in het vervolg nader op in.

Immers, het gaat erom dat we in Christus Jezus zijn als onze Middelaar bij God, levend in Hem zoals een wijnrank in de wijnstok, heel welbewust door het geloof. Het gevolg van het in Christus Jezus zijn is drieërlei. Want Christus is ons ten eerste tot wijsheid geworden, ten tweede tot rechtvaardigheid en heiligmaking, en ten derde tot verlossing (vers 30).

Allereerst is Christus ons tot wijsheid geworden. Want Hij is de Logos, het Woord, in Wie al de Godheid lichamelijk woont en al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn. Niemand kent de Vader dan de Zoon, en die het de Zoon zal openbaren (Johannes 1:18). Het één zijn in Hem maakt de gelovige echt wijs. In Hem is de kennis van God zeker. In Christus is de glorie van God verankerd. Hem te kennen is het eeuwige leven. In en door Hem ben ik wijs tot zaligheid.

Opmerkelijk is, dat Paulus hier teruggrijpt op Spreuken 8:22-31, waarin de Wijsheid geïdentificeerd wordt als de Zoon van God. En dat Spreuken 8:27 *'was Ik daar'* precies het midden is van dit gedeelte; zoals ook in het Evangelie naar Mattheüs (1:23; 18:20; 28:20) Christus aan het begin, in het midden en aan het einde te vinden is als "Ik ben".

Ten tweede is Christus ons tot rechtvaardigheid en heiligmaking geworden. Rechtvaardigheid en heiligmaking zijn verschillende aspecten van dezelfde zaak. Rechtvaardigheid is dat wat voldoet aan de eisen van Gods wet. En heiligmaking of heiligheid is dat wat voldoet aan Gods wet als een leefregel van dankbaarheid. Christus is voor ons allebei door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. We kunnen alleen in Christus bestaan voor het gericht van God over ons leven. En vanwege Zijn verdienste woont Zijn Geest in ons en worden we vernieuwd van dag tot dag en van heerlijkheid tot heerlijkheid. Zie Handelingen 26:18; Romeinen 3:21-22; 5:19; 8:9-10; 2 Korinthe 4:16; 5:21; Galaten 5:22; Efeze 2:5, 10; Filippensen 3:9. In en door Christus ben ik rechtvaardig en heilig voor God.

Christus is ons ook tot verlossing geworden. We ontvangen alles door de verdiensten van Christus. Hij bevrijdt ons van schuld, hel, zonde, satan en graf, ja, van alle kwaad tegen de dag der verlossing, wanneer we om Christus' wil, met lichaam en ziel verlost, in volkomen zaligheid voor de Drieënige God mogen leven. Zie Romeinen 8:23; Efeze 1:14; 4:30; Hebreë 9:12. In en door Christus ben ik verlost. Gemeenschap met Christus is echt van levensbelang. Die is niet te verkrijgen door onszelf, door onze wijsheid, goedheid en kracht, maar alleen door vrije genade. Werkelijk, Christus' kruis is het diepte- en hoogtepunt van Gods wijsheid voor mensen.

Kolossensen. Ook het Bijbelboek Kolossensen is voor de exegese van Spreuken met het oog op Christus van het grootste belang, zoals ik eerder schreef. Dit geldt zeker wanneer we nadenken over de preexistentie van Christus in vergelijking met de Wijsheid in Spreuken 8:22-36. Deze preexistentie is de leer dat Christus Jezus al voor Zijn menswording als Persoon bestond, omdat Hij van eeuwigheid gegeneerd is door God de Vader (zie ook pagina 73 van dit hoofdstuk). Orthodoxe theologen hebben dit afgeleid uit de proloog van het Evangelie naar Johannes (zie eerder) maar ook uit teksten uit het Oude Testament zoals Psalm 2 en Spreuken 8. Het betekent dus ook dat God de wereld door Christus geschapen heeft.

Paulus is daar heel duidelijk over in Kolossensen 1:15-17 en 2:3, waar hij van Christus spreekt: *'Dewelke het Beeld is des onzienlijken Gods, de Eerstgeborene aller creaturen. Want door Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op de aarde zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen; En Hij is vóór alle dingen, en alle dingen bestaan te zamen door Hem.'* *'In Denwelken al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn.'*

Wat betekenen deze woorden? Allereerst merk ik op, dat de verzen 15-20 een eenheid vormen, zij het dat de verzen 15-17 de schepping van hemel en aarde betreffen en de verzen 18-

20 de verlossing der Gemeente. Maar beiden gaan over de preexistentie van Christus. In de verzen 15-17 noemt Paulus Christus *de Eerstgeborene aller creaturen* en in de verzen 18-20 *opdat Hij in allen de Eerste zou zijn*. Daarbij vormen deze verzen met elkaar een parallellisme, bekend uit de wijsheidsliteratuur, in vorm en betekenis; ze kennen ook dezelfde volgorde. De Eerstgeborene aller creaturen is de Eerstgeborene uit de doden.

De glorie van Christus in de schepping is in evenwicht met Zijn majesteit in de verlossing. De uitdrukking *alle dingen* komt viermaal voor in de verzen 15-17 en tweemaal in de verzen 18-20. En de woorden *door Hem* van vers 16 worden tweemaal herhaald in vers 20. Ze ontleen hun oorsprong aan de wijsheidsliteratuur (Spreuken 8:22-31). Mogelijk vormen deze verzen een meditatie bij Spreuken 8:22 in samenhang met Genesis 1:1.

Zoals een mens geschapen is naar het beeld van God (Genesis 1:27), zo ook Christus, maar op een heel bijzondere wijze, zegt Kolossensen 1:15; want Hij, in Wie al de volheid der Godheid lichamelijk is (Kolossensen 2:9), is het Beeld van de onzienlijke God (zie ook 2 Korinthe 4:4). En Hij, Die als Zoon God Zelf is, heeft ons God geopenbaard (Johannes 1:18). Christus is het Afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte Beeld van Zijn zelfstandigheid (Hebreë 1:3). Reeds in Psalm 89:28 spreekt de HEERE door de mond van Ethan, de Ezrahiet: *'Ook zal Ik Hem ten eerstgeborenen Zoon stellen, ten hoogste over de koningen der aarde'* – en dat kan niet anders dan van Christus gezegd worden (vergelijk Exodus 4:22; Jeremia 31:9; Hebreë 1:1-2).

In vers 16 gaat Paulus op dit thema door en spreekt van de preexistentie van Christus, want door Hem zijn alle dingen geschapen, in hemel en op aarde, zienlijk en onzienlijk, tronen, heerschappijen, overheden en machten; alles is door Hem en tot Hem geschapen. En in vers 17 bevestigt de apostel dit wanneer hij zegt, dat Christus vóór alle dingen is en dat alle dingen te samen bestaan door Hem. Christus houdt deze hele wereld in Zijn hand, ook al zien we dat niet om ons heen. Maar wij zien Jezus, met eer en heerlijkheid gekroond (Hebreë 2:9).

En in Christus, zegt Kolossensen 2:3, zijn al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen. Terwijl Salomo God moest bidden om de schat van de wijsheid, zijn in Christus alle schatten der wijsheid en der kennis verborgen. Hij is echt de hoogste Wijsheid. Daar leggen Job 28:23-28 en Spreuken 8:22-31 getuigenis van af, want door Hem heeft God alles gemaakt. Deze Wijsheid maakt God in het verborgene groot in de dwaasheid van het kruis, in de Kerk en in Zijn werk ten behoeve van Israël en de heidenen. Wij zien het nu nog niet, maar we geloven dat Christus het ons zal openbaren, wanneer wij zijn gelijk Hij is (1 Johannes 4:17).

Het is verder duidelijk dat Paulus, al gebruikt hij in dit verband geen citaat uit het Bijbelboek Spreuken, Christus de plaats geeft van de Wijsheid. Wijsheid was de eerstgeborene in Spreuken 8; Christus is de Eerstgeborene in de brief aan de Kolossensen. Wijsheid is in Spreuken 8 bij Gods schepping aanwezig; Christus is in de brief aan de Kolossensen de Middelaar. In Spreuken 8:15-16 lezen we: *'Door Mij regeren de koningen, en de vorsten stellen gerechtigheid. Door Mij heersen de heersers, en de prinsen, al de rechters der aarde.'* En in Kolossensen 1:16 lezen we: *'Want door Hem zijn alle dingen geschapen, ... hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten ...'*. Kortom, er is maar één conclusie mogelijk: Christus is de Wijsheid Zelf.

Openbaring. Ook het Bijbelboek Openbaring van Jezus Christus is voor de exegese van Spreuken met het oog op Christus van belang vooral hoofdstuk 3:14 waar Christus Zich-Zelf bekend maakt aan de Christelijke Gemeente van Laodicea: *'Dit zegt de Amen, de trouwe, en waarachtige Getuige, het Begin der schepping Gods'*. Wat betekent dit vers?

In wezen schrijft de apostel Johannes – in opdracht van de verhoogde en verheerlijkte Christus! – hetzelfde als de apostel Paulus zoals we gezien hebben in Kolossensen 1:15. Ook hij verwijst hier naar de Wijsheid in Spreuken 8:22-30 Die al voor de schepping van hemel en aarde bij God was. Net als bij de proloog van het Evangelie naar Johannes schrijft deze apostel over Christus als *'η αρχη της κτισσεως του θεου'*, het begin der schepping Gods.

De uitdrukking is een weerklank van Spreuken 8:22-30. Deze uitdrukking laat tevens het licht vallen op dat woord uit Spreuken 8:30 dat moeilijk in vertalingen weer te geven is. Ik doel op het Hebreeuwse woord אָמוֹן (amon) dat in de Statenvertaling weergegeven is met “voedsterling” maar anderen geven dit woord weer met “architect” of “werkmeester”. Het is in elk geval een subtiele maar duidelijke toespeling op het feit dat de HEERE Jezus in de plaats staat van Vrouwe Wijsheid in het Oude Testament en bijzonder in het Bijbelboek Spreuken.

Ter afsluiting. Ter afsluiting van dit voor mij belangrijke hoofdstuk geef ik door wat ik gevonden heb in de samenvatting van het boek van Dr. Christ, waar ik eerder aan refererde. Hij heeft in dit boek naast verschillende passages in het Oude Testament (Job 28; Spreuken 1 en 8) en in het Nieuwe Testament (Mattheüs 11:16-19, 25-27, 28-30; 23:34-36, 37-39; Lukas 7:31-35; 10:21v; 11:49-51; 13:34v) ook apocriefe boeken ("De Wijsheid van Jesus Sirach", hoofdstukken 1 en 24; 11QPs^a XVIII); en pseudepigrafische geschriften (Baruch, hoofdstuk 3v; 1 Henoch; 4 Ezra hoofdstuk 5; Sapientia Salomonis hoofdstukken 6-9) onderzocht met het oog op Jezus Sophia.

De "Wijsheid van Jesus Sirach" (ook wel Sirach of Ecclesiasticus genoemd) is een boek die geen deel uit maakt van de Biblia Hebraica en dus ook niet van de protestantse canon maar door kerken die niet tot de protestantse traditie behoren als gezaghebbend wordt beschouwd. De Hebreeuwse versie van Ecclesiasticus is circa 180 voor Christus te Jeruzalem geschreven. De hogepriester Simon die in 195 voor Christus overleed wordt postume eer bewezen terwijl de ontheiliging van de tempel door de Syrische koning Antiochus IV Epiphanes in 168 voor Christus niet wordt genoemd. De veronderstelling is daarom dat dit boek geschreven moet zijn tussen 195 en 170 voor Christus. De Griekse vertaling die bekend is uit de Septuaginta is in Egypte gemaakt door de kleinzoon van de schrijver die in 132 voor Christus, het acht en dertigste jaar van koning Euergetes, daar is komen wonen.

Het door Dr. Christ geciteerde "11QPs^a XVIII" is een handschrift met Psalmen die gevonden zijn in de elfde grot in Qumran. Onder de Dodezeerollen is het één van de veertig psalmboeken waarvan er zeven en dertig gevonden zijn in Qumran, twee in Massada en één in Nahal Hever. De handschriften in grot elf waartoe dus "11QPs^a XVIII" behoort werden ontdekt in 1956. De grot bevat zes rollen met Psalmen waarvan 11QPs^a de grootste is. Deze rol dateert uit circa 30-50 na Christus en is geschreven op perkament.

Het Bijbelboek Baruch behoort tot de pseudepigrafische geschriften, geschriften die op naam gesteld zijn van een Bijbelse figuur, in dit geval de secretaris van Jeremia, Baruch ben Nerija (zie Jeremia 36) maar in veel later tijd geschreven zijn. Het is in de tweede of eerste eeuw voor Christus tot stand gekomen. Het derde hoofdstuk van dit boek (3:9-4:4) door Dr. Christ onderzocht bestaat uit een onderrichtende psalm. Het gaat daarbij in poëtische bewoordingen gesteld om de verblijfplaats en schatkamers van de wijsheid. De schrijver (Baruch 3:32-4:4) zegt dat deze wijsheid alleen te vinden is bij de Alwetende Die de wegen naar wijsheid openbaarde aan Jakob en Israël terwijl hij tevens oproept tot bekering.

Het Eerste boek van Henoch (1 Henoch), ook een pseudepigrafisch geschrift, wordt de Ethiopische Henoch genoemd omdat deze in die taal volledig bekend is. Mogelijk berust deze versie op een Griekse vertaling die teruggaat op een oorspronkelijke Aramese tekst. Een fragment met parabels bekend uit de wijsheidsliteratuur beslaat de hoofdstukken 37-71 afkomstig uit de eerste eeuw voor Christus en is door Dr. Christ onderzocht. Enkele gedeelten gaan over de wijsheid.

4 Ezra is ook een pseudepigrafisch geschrift uit de eerste eeuw na Christus op naam van de schriftgeleerde Ezra. Het is tevens een apocalyptisch geschrift: het verkondigt dat het einde van de wereld nabij is. In hoofdstuk 5 wordt aan Ezra verteld welke tekenen dat einde zullen aankondigen. Sommige visioenen hebben messiaanse trekken: er wordt gesproken over Jezus Die in al Zijn glorie zal verschijnen.

En ten slotte Sapientia Salomonis, de Wijsheid van Salomo of het boek der Wijsheid, is in circa 50 voor Christus vanuit het Grieks in de Egyptische diaspora waarschijnlijk Alexandrië door Grieks sprekende hellenistische joden vertaald. Het boek is een typisch voorbeeld van wijsheidsliteratuur. In de Septuaginta heet het Σοφία Σολομώντος. In de Vroege Kerk hebben veel kerkvaders uit dit boek geciteerd.

Dr. Christ concludeert (pagina 153-154 van zijn boek) uit alles wat hij heeft onderzocht – ik geef het met mijn eigen woorden weer – het volgende: Christus is voor de evangelisten niet alleen Spreker en Drager van de wijsheid maar de Wijsheid Zelf in eigen Persoon. Zo komt Hij als de preëxistente Wijsheid tot Zijn volk, wordt geboren, is de lijdende Knecht des HEEREN en staat na drie dagen op uit het graf. Deze Wijsheid is verborgen voor wijzen en verstandigen maar wordt aan kinderen geopenbaard. De Vernederde is tegelijk de Verhoogde.

Dat het Bijbelboek Spreuken van Christus als de Wijsheid spreekt is uit het voorgaande zonneklaar. Als enige voorbeeld noem ik het leidend beginsel van mijn studie dat op elke bladzijde is afgedrukt: *'De vreeze des HEEREN is het beginsel der Wijsheid'*. De uitdrukking *vreeze des HEEREN* staat voor de Wet. En Wie heeft de Wet vervuld? Dat leert ons Christus in een hoofdsom door het beginsel van de liefde. En Wie is de Wijsheid? Christus! Met andere woorden: in de weg van verootmoediging en ontdekking aan mijn zonde en mijzelf te kennen als schuldenaar voor God leert Christus mij om niets meer van mijzelf te verwachten (ik heb geen enkele verdienste voor God) maar alles enkel en alleen uit Zijn hand te ontvangen uit soevereine genade door het geloof. Zo versta ik Spreuken.